

Коваль Вікторія Миколаївна

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ПОТРЕБА В ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ НОРМ
МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ТА ГУМАНІТАРНОГО
ПРАВА ЩОДО ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ ТА ЗЛОЧИНІВ
ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ В УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО**

На сьогоднішній день Україна протистоїть тому, що колись здавалося далеким, а сьогодні це суворе реальність для кожного громадянина нашої країни – це збройний конфлікт на Донбасі та окупація Криму. Одним із найефективніших інструментів, які використовує Україна в боротьбі за свою незалежність, за своє право бути рівною у міжнародному співтоваристві держав – є міжнародне право. Яке в свою чергу дозволить встановити справедливість та притягнути агресора до міжнародно-правової відповідальності.

Міжнародне право надає багато способів захисту від міжнародних злочинів. Але, на мою думку, слід привести Кримінальний кодекс України (далі – КК) у відповідність до міжнародних норм, які регулюють міжнародні злочини.

Для вирішення цього питання 27.12.2019 року було зареєстровано проєкт закону № 2689 про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права, який був прийнятий в першому читанні 17.09.2020 року. Проєкт закону № 2689 направлений на те, щоб імплементувати в КК міжнародні стандарти в галузі міжнародного кримінального та гуманітарного права. Абсолютно невиправданим є той факт, що на сьомому році міжнародного збройного конфлікту, який викликаний збройною агресією Російської Федерації (далі – РФ) проти України, в КК немає розгорнутого розділу статей про військові злочини. Автори проєкту пропонують таку систему військових злочинів : злочин агресії; стосовно особи; проти власності; проти рухомих та нерухомих цінностей, будівель та центрів, що перебувають під захистом міжнародного гуманітарного права та ті, що полягають у застосуванні заборонених методів ведення війни; полягають у застосуванні заборонених засобів ведення війни; проти гуманітарних операцій та використання символів [2].

Також в КК немає статті про злочин проти людяності. Цьому не треба шукати виправдань: чому в Україні, правовій європейській державі, не передбачено такі злочини в КК. Це просто треба змінити і, нарешті, включити злочини проти людяності та геноцид в КК, що і передбачено проектом закону № 2689.

Постійний представник президента України в АРК вказав, що в Криму під час окупації тривають військові злочини і злочини проти людяності, тортури, насильницькі зникнення людей, системний призов до збройних сил держави-окупанта, переслідування кримськотатарських і українських активістів. Українські правоохоронні органи, органи прокуратури повинні мати належний інструментарій для того, щоб бути здатними на найкращому рівні, належним чином залучати до відповідальності осіб, які вчинили ці злочини, а для цього треба, щоб в КК були внесені окремі статті про воєнні злочини [3].

Заступник генерального прокурора України Гюндуз Мамедов, в свою чергу, зазначив, що КК на даний момент містить статтю №438 порушення законів та звичаїв війни. За весь період конфлікту з РФ в суді було винесено всього два вирoki по цій статті і близько 20 обвинувальних актів було направлено в суди. Насправді, такі злочини вчиняються більше, ніж є в нашій офіційній статистиці. Зазначена стаття є недосконалою, носить бланкетний, відсильний характер до міжнародних договорів і включає в себе практично всі види військових злочинів, що на практиці ускладнює її застосування [5].

Відсилання до міжнародного права слід розглядати максимально широко. Іншими словами, порушення практично усіх основних міжнародних договорів з міжнародного гуманітарного права (далі – МГП) може каратися за українським кримінальним законом. Стаття № 438 КК не конкретизує які порушення міжнародних договорів з МГП криміналізується нею. Це відкриває широке поле для дискусій щодо того, чи може національний кримінальний закон визнати кримінально-караними будь які порушення міжнародних договорів з МГП чи лише серйозні порушення [4; с. 9].

Відповіддю на це питання може стати приклад Міжнародного кримінального трибуналу по колишній Югославії (МКТЮ), який у справі Тадича вказав, що формулювання «порушення законів та звичаїв війни» повинно розумітися як «серйозні порушення

міжнародного гуманітарного права» [6].

Іншим джерелом міжнародного права до якого традиційно звертаються для конкретизації статті № 438 КК щодо переліку порушень законів та звичаїв війни, є Римський статут (далі-РС) Міжнародного кримінального суду. Стаття 8 РС пропонує систему воєнних злочинів, що поза всяким сумнівом вважаються порушенням законів та звичаїв війни. Втім, призначення РС, а отже й переліку воєнних злочинів у ньому, полягає у створенні можливостей для міжнародного переслідування осіб, винних у скоєнні найсерйозніших злочинів. Це в свою чергу не означає, що на національному рівні не можуть існувати інша система воєнних злочинів [1].

Стаття КК № 438 була прийнята на виконання міжнародних зобов'язань. Переважна більшість із них вимагає криміналізації лише серйозних порушень МГП. Це могло б означати, що зазначену статтю варто застосовувати лише щодо серйозних порушень, а не будь-яких порушень МГП.

При застосуванні статті № 438 КК України необхідно орієнтуватися на практику міжнародних кримінальних судів, доктрину, авторитетні коментарі МГП та положення міжнародних договорів. При цьому, перелік діянь, що можуть розглядатися порушеннями законів та звичаїв війни, не обов'язково повинен співпадати із переліком із статті 8 РС, чи переліком серйозних порушень МГП за Женевськими конвенціями чи Додатковим протоколом I. Він може бути розширений, проте не довільно. В будь-якому разі, розширення переліку згаданих діянь повинно знаходити підтримку у міжнародній практиці.

Тобто, органи національного розслідування та судова система не в змозі кваліфікувати воєнні злочини і злочини проти людяності, як міжнародні злочини за відсутності необхідних норм. Особливість міжнародних злочинів полягає в тому, що вони не мають терміну давності, тому це дає змогу притягнути відповідальних за вчинення таких злочинів навіть через десятиліття, також засуджені не підлягають аміністії.

Деталізація складу злочину і чітке регламентування в КК є вкрай необхідним для забезпечення принципу невідворотності покарання, притягнення до відповідальності осіб, винних у скоєнні військових злочинів, злочинів проти людяності, і виконання, перш за все, Україною своїх міжнародних зобов'язань. Це набагато полегшить роботу прокуратурі, органам досудового

слідства і суду.

В силу викладеного, слід орієнтуватися на перелік діянь, що можуть бути кваліфіковані як воєнні злочини та злочини проти людяності, запропонований в законопроекті № 9438. Цей перелік відповідає світовим стандартам та взятим Україною на себе за міжнародними договорами зобов'язанням щодо криміналізації порушень МГП.

Джерела:

1. Римський Статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 р. № 995_588. URL: [www.un.org/ru/law/icc/rome_statute\(r\).pdf](http://www.un.org/ru/law/icc/rome_statute(r).pdf) (дата звернення: 22.11.2020).
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права: Проект Закону від 27.12.2019 р. № 2689. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67804 (дата звернення: 22.11.2017).
3. Баталов Р. О. Інтерв'ю з Постійним представником президента України в Автономній Республіці Крим Антоном Кориневичем. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/2869949-anton-korinevic-postijnijpredstavnik-prezidenta-ukraini-v-arkrim.html>.
4. Коваль Д. О., Авраменко Р. А. Воєнні злочини. Особливості розслідування міжнародних злочинів, скоєних в контексті збройного конфлікту на Донбасі : навч. посіб. Київ : ГО Truth Hounds ; Одеса : Фенікс, 2019. 36 с.
5. Мамедов Г. А. Прийняття законопроекту №2689 – ефективне юридичне знаряддя для покарання воєнних злочинців на Донбасі. URL: <https://gordonua.com/blogs/gyunduz-mamedov/kriminalizaciya-voennyh-prestupleniy-effektivnoe-yuridicheskoe-orudie-dlya-nakazaniya-voennyh-prestupnikov-na-donbasse-1518930.html>.
6. МКТЮ, «Обвинувач проти Душко Тадіча», ІТ-94-1-AR72, Апеляційна палата, Рішення, 2 жовтня 1995 року. URL: <https://www.legal-tools.org/doc/bdb3c5/pdf/> (дата звернення: 22.11.2020).

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Дронов В. Ю.